

8

Bevoegdheden notarissen

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met verlening aan de notaris van bevoegdheden in verband met gemeenschappelijke verzoeken tot echtscheiding en tot ontbinding van een geregistreerd partnerschap (31714).**

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De heer **Van der Steur** (VVD):

Voorzitter. Dit wetsvoorstel kan op de instemming van de VVD-fractie rekenen. Wij hebben er wel heel grondig naar moeten kijken, met name omdat vanuit een aantal organisaties binnen het wetgevingsproces en ook daarbuiten vrij forse en fundamentele kritiek op het wetsvoorstel is geleverd. Het wetsvoorstel regelt dat de notaris zelf als procesgemachtigde kan optreden als partijen bij een echtscheiding tot overeenstemming zijn gekomen. Strikt genomen ziet de VVD-fractie daar het voordeel van in, omdat het daarmee makkelijker wordt om dat hele proces efficiënt te kunnen afronden. In de VVD-fractie zelf is er wel op een aantal momenten op gewezen dat de notaris natuurlijk een andere rol heeft dan de rol van procesgemachtigde. Desondanks vindt de VVD-fractie dat dit wetsvoorstel een verbetering zal zijn, voor meer efficiency zorgt en de rechtsgang tussen het notariaat en de rechter vormgeeft. Dit geldt dus in een situatie waarin de partijen er zelf uit zijn en waarin er geen kinderen bij betrokken zijn.

Wij hebben goede nota genomen van de bezwaren van de Vereniging van Familierecht Advocaten Scheidingsmediators, de Raad voor de rechtspraak, de Nederlandse Orde van Advocaten en de Raad van State. Dat is het eminente gezelschap waarover ik het zojuist had, maar de zojuist geschetste voordelen zijn voor de VVD zwaarwegender, omdat zij in het belang zijn van de mensen die op dit punt hun recht zoeken.

Op één punt willen wij de staatssecretaris wel een concrete vraag stellen. Notarissen zijn er tot op heden niet aan gewend om in procedures op te treden en niet elke notaris houdt zich bezig met het familierecht en met echtscheidingen. Het wetsvoorstel stelt nu expliciet dat alle notarissen de bevoegdheid krijgen om deze gerechtelijke of juridische rol te vervullen. Dat is ook in de memorie van toelichting aan de orde geweest. Er is wel veel voor te zeggen dat, ook als alle notarissen die bevoegdheid krijgen, in ieder geval degenen die zichzelf gespecialiseerd hebben in het familierecht, gebruik zullen maken van die bevoegdheid. Ik wil graag weten of de staatssecretaris, gegeven de opmerkingen in de memorie van toelichting, bereid is om dat onderdeel expliciet te bespreken met de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie, want ik zie dat dit daar zou moeten worden georganiseerd. Als dit punt nog onder de aandacht wordt gebracht van de KNB en daarmee van de notarissen, stemt de VVD-fractie met dit wetsvoorstel in.

Mevrouw **Kooiman** (SP):

Voorzitter. Ik citeer: "Er is geen noodzaak voor dit voorstel. De huidige procedure werkt in de praktijk namelijk uitstekend, met name ook door de specialisatie in de advocatuur. Met de procedureregels is niets mis." Dit zijn niet mijn woorden, maar de woorden van de voormalige minister van Justitie in de antwoorden op vragen van de Kamer over dit wetsvoorstel. Dat klinkt niet als een hartstochtelijke verdediging van dit wetsvoorstel en dat is logisch. Mijn fractie ziet geen probleem waarvoor een oplossing moet worden geboden. Ik hoor dan ook graag van de staatssecretaris waar het probleem dan wel in zit en waarvoor een oplossing geboden moet worden.

Dit wetsvoorstel regelt dat de notaris de bevoegdheid krijgt om het gemeenschappelijk echtscheidingsverzoek in te dienen bij de rechter en de notaris namens echtgenoten op te laten treden ter terechtzitting. Het belangrijkste argument voor dit wetsvoorstel is dat dit een vereenvoudiging zou zijn van de huidige situatie, maar dat is nou net de vraag. De huidige procedure is namelijk ook al vrij eenvoudig. Ook de Raad van State is hier terecht kritisch over en vraagt zich af voor welk probleem dit een oplossing is, omdat de huidige procedure goed werkt. Niet iedereen die gaat scheiden, komt altijd bij de notaris terecht. Dat hoeft niet. Ja, als er een huis verkocht moet worden, maar dat geldt niet voor iedereen. Het is dus de vraag hoeveel eenvoudiger dit voorstel de situatie maakt.

De kwaliteit van de advocatuur in familie zaken is over het algemeen hoog. Dat was vroeger misschien anders, toen de jongste bediende van het advocatenkantoor naar de rechtbank werd gestuurd en daar de cliënten voor het eerst ontmoette. Maar nu zijn er gespecialiseerde advocaten die mensen in raad en daad bijstaan met hun echtscheidingsprocedure. Ook bij het gemeenschappelijk echtscheidingsverzoek is dat nuttig. Het is bijvoorbeeld echt een vak apart om alimentatieberekeningen te maken. En ook spelen steeds vaker internationale aspecten een rol.

Ik vraag me daarom af of de kwaliteit gewaarborgd blijft als we iedere notaris de bevoegdheid geven, op te treden in echtscheidingszaken. En laten we wel wezen, hoe groot is nu eigenlijk die extra belasting? Vaak hebben notarissen samenwerkingsrelaties met gespecialiseerde advocaten. Het argument dat advocaten extra kosten hebben, gaat niet op. Want ook de notaris zal gewoon een uurtarief rekenen. Dat verschil met de advocaat zie ik dus niet. Dit voorstel maakt de echtscheidingsprocedure niet goedkoper.

Het voordeel van gespecialiseerde advocaten wordt ook benadrukt door de Nederlandse Orde van Advocaten en door de Raad voor de Rechtspraak. De vorige minister heeft hierover aan de Kamer geschreven: "Of een notaris ook in scheidingszaken zijn diensten aanbiedt en of dit verantwoord is, is in de eerste plaats diens eigen verantwoordelijkheid." Ja, dat klopt, het wordt de verantwoordelijkheid van de notaris om zelf te beoordelen of het verantwoord is de echtscheidingsmarkt te betreden. Maar nu de notaris sinds een aantal jaren door de ingevoerde marktwerking ondernemer is geworden, moet wel worden vastgesteld dat ook bij de notaris commerciële doelen voorop kunnen worden gesteld. Wie zegt mij dat die oude praktijk, van de jongste bediende bij het advocatenkantoor, nu niet ook terug gaat komen bij de notaris vanwege de prijsconcurrentie?

Kooiman

En dan nog iets over de vermeende vereenvoudiging van de procedure. Mensen vinden het inschakelen van een advocaat niet lastig of omslachtig. Wat mensen omslachtig vinden, is dat ze naar de rechter moeten. Dat is niet in alle gevallen nodig, maar daar verandert dit wetsvoorstel niets aan.

De heer **Van der Steur** (VVD):

Mijn vraag is wat eigenlijk de meerwaarde is van de advocaat. Mevrouw Kooiman wil die er tussen laten zitten. Die advocaat doet echter niets anders dan het verzoek van de notaris doorgeleiden naar de rechtbank, zodat het daar afgestempeld wordt. Het is geen procedure op tegenspraak, maar een zuiver administratieve handeling. Wat is dan de meerwaarde van de advocaat? Wat is het bezwaar om die eruit te halen?

Mevrouw **Kooiman** (SP):

Mijn bezwaren zijn dezelfde als die de heer Van der Steur in zijn betoog heeft genoemd. Hij zegt dat er momenteel een specialisatie is bij de advocatuur als het gaat om familierecht. Ik zie daarvan de meerwaarde in. Dat heb ik al gezegd. Zeker als het gaat om alimentatieberekeningen en internationale aspecten, de verschillende afkomsten waarvoor verschillende wetgeving geldt, is de specialisatie heel erg belangrijk. Dat die kwaliteit geboden moet worden, staat wat de SP betreft voorop.

De heer **Van der Steur** (VVD):

Mevrouw Kooiman legt niet uit waar de kwaliteit dan in zit, als de advocaat alleen een document in ontvangst neemt en doorschuift naar de rechter. Er wordt niets toegevoegd. Er is geen sprake van een toegevoegde waarde. Bovendien, als mevrouw Kooiman scherp zou redeneren, moet zij zeggen dat gespecialiseerde advocaten de enige zijn die zo'n verzoek mogen indienen. In de memorie van antwoord van de minister staat terecht dat nu alle 16.000 advocaten dit mogen. Nu mogen alle advocaten in Nederland, ongeacht hun specialisatie, zo'n verzoek indienen. Ik snap dus niet goed hoe mevrouw Kooiman haar argumenten heeft gestructureerd.

Mevrouw **Kooiman** (SP):

Het gaat er voornamelijk om dat de echtscheidingsverzoeken nu gedaan worden door advocaten die zich bezighouden met het familierecht en zich terecht gespecialiseerd hebben in berekeningen van alimentatie en in de internationale aspecten. Notarissen hebben vaak een overeenkomst gesloten met gespecialiseerde advocaten. Ik denk dat wij de conclusie delen dat de kwaliteit voorop moet staan. Voorlopig zie ik, in tegenstelling tot de VVD-fractie, niet de meerwaarde van dit wetsvoorstel. Vandaar mijn argumentatie.

Mijn vraag aan de staatssecretaris is of hij nog plannen heeft om deze regeerperiode te komen met voorstellen om de administratieve echtscheiding mogelijk te maken. Deze staatssecretaris was daar in zijn vorige leven als Kamerlid in ieder geval een groot voorstander van. Bij een goed vormgegeven administratieve echtscheiding zou een advocaat of een notaris wel een rol kunnen spelen, maar de rechter niet meer. Dat zou wél iets zijn waar mensen op zitten te wachten. De vraag is of dit wetsvoorstel, waarbij de notaris bevoegd wordt om een gemeenschappelijk echtscheidingsverzoek in te dienen bij de rechter, een stapje richting de administratieve echtscheiding is, of dat het juist een stap verder daarvandaan is?

Daar komt bij dat wij gisteren nog een brief hebben gekregen van de minister en de staatssecretaris waarin staat uitgelegd dat er bezuinigd kan worden op de rechtsbijstand, door zonder tussenkomst van een advocaat een echtscheiding bij de rechter aan te vragen. Hoeveel die besparing precies zal zijn, zou vandaag bij de behandeling van dit wetsvoorstel toch wel duidelijk moeten worden. Graag een reactie van de staatssecretaris.

Ook merk ik op dat de griffierechten drastisch zullen worden verhoogd. Hoeveel dat precies zal zijn, is nog niet bekend. Dat mensen die gaan scheiden, fors meer moeten betalen voor de rechter, is echter onvermijdelijk. De SP is daar natuurlijk fel op tegen; daarover is vanmorgen gedebatteerd. Mijn oproep aan de staatssecretaris om te onderzoeken hoe een administratieve echtscheiding mogelijk gemaakt kan worden, biedt wel een alternatief voor deze bezuiniging. Graag een reactie.

Alles overwegende ziet de SP-fractie vooralsnog geen goede reden om dit wetsvoorstel positief te beoordelen.

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA):

Voorzitter. Het is te betreuren, maar soms loopt een mooi begonnen huwelijk uit op een echtscheiding. Mensen hebben dan een heel moeilijke periode in hun leven en moeten belangrijke keuzes maken om weer te ontvluchten. Als mensen uiteindelijk alleen financiële zaken te regelen hebben en niet ook de zorg voor kinderen te verdelven hebben, waarom zou je ze dan nog dwingen om een extra weg op te gaan naast de weg die zij al hebben begaan naar de notaris?

De CDA-fractie is niet zozeer een voorstander van de vergemakkelijking, maar vraagt zich af waarom je mensen nog een keer over een drempel heen moet halen. Waarom kunnen we ze niet wat meer begeleiden en het wat eenvoudiger voor hen maken om het lot te volmaken dat hun is overkomen? Wat ons betreft ligt er een goed voorstel voor. Indien mensen alleen financiële zaken te regelen hebben en al bij een rechtshulpverlener, namelijk de notaris, geweest zijn, is het niet noodzakelijk om daarna naar een advocaat te gaan, die de stukken uiteindelijk bij de rechtbank indient. Het is dus een goed voorstel dat de CDA-fractie steunt.

De heer **Dijkgraaf** (SGP):

Voorzitter. De vraag is of je notarissen een advocatentoga moet aantrekken en hun de taak moet geven om een echtscheiding zo eenvoudig mogelijk af te handelen. Voor ons is die vraag niet zomaar met een ja te beantwoorden. Wij zijn dan ook erg benieuwd of de staatssecretaris vandaag nog eens goed kan aangeven wat feitelijk de meerwaarde van dit wetsvoorstel is. Wij zijn er geen voorstander van dat echtscheiding eenvoudiger wordt gemaakt. Het is in Nederland al te eenvoudig om de duurzame band van het huwelijk te verbreken. Wij waren dan ook blij dat de flitscheiding enkele jaren geleden is afgeschaft. Daarmee is in feite een correctie gegeven op de wens om echtscheiding steeds gemakkelijker te maken. Zeker als er kinderen bij betrokken zijn, zijn goede waarborgen van belang.

Dit wetsvoorstel volgt uit de brief van 28 maart 2007 van de vorige minister van Justitie bij het debat over het ouderschapsplan. In de tweede termijn van de behandeling van dit wetsvoorstel heeft mijn collega Van der Staaij

Dijkgraaf

al aangegeven het een vreemde constructie te vinden. Via een achterdeur wordt met dit wetsvoorstel in feite een alternatief geboden voor de administratieve scheiding, die vier jaar geleden gelukkig niet doorging.

Bij de vraag naar deze procedure is ook een ander punt van belang. Wie zit er nou eigenlijk op te wachten? Mevrouw Kooijman heeft dat net al uitvoerig aan de orde gesteld. Als er echt problemen waren, zou er moeten worden gekeken naar de huidige procedures. Ook nu, vier jaar later, krijgen wij niet de indruk dat hiermee echt een probleem wordt opgelost. Graag horen wij van de staatssecretaris welk probleem het precies betreft en wie er precies mee wordt geholpen.

Mevrouw Van Toorenburg (CDA):

Ik luister goed naar de heer Dijkgraaf en er is een onderdeel dat ik niet zo goed begrijp. Ook het CDA vindt het van groot belang om zorgvuldig naar het huwelijk te blijven kijken. Is het echter niet te gemakkelijk om te zeggen: dit is alleen maar een vereenvoudiging, een soort flits-scheiding? Feitelijk is er een gemeenschappelijk verzoek van mensen dat zij hebben voorgelegd aan een rechtshulpverlener. Waarvoor is dat procedurele tussenstapje – het is niet meer dan dat – bij de rechter dan nog nodig? Wordt er geen weerstand bedacht vanuit een heel andere hoek, terwijl dat hier eigenlijk niet speelt?

De heer Dijkgraaf (SGP):

Ik zeg niet dat het gelijk is aan een flits-scheiding. Het is een alternatief dat in onze visie destijds is geconstrueerd. Omdat de flits-scheiding niet doorging, is gezocht naar een andere oplossing om het eenvoudiger te maken. Wij waren blij dat er een koppeling is gemaakt met "geen kinderen". Anders zouden wij hier sowieso een negatieve toonzetting hebben. Mijn punt gaat eigenlijk over de discussie van net: de kwaliteit. Op het moment dat partijen het volledig samen eens zijn, heeft mevrouw Van Toorenburg een punt: waarom is een extra procedure dan nodig? In de praktijk gebeurt het echter toch vaak dat er extra dingen spelen. De heer Van der Steur wees niet voor niets op de kwaliteit. Als je beweert dat die kwaliteit belangrijk is, zeg je dat het van belang is wie het behandelt. Het is dus niet simpelweg papieren in een envelop stoppen en ergens laten belanden. Het gaat wel degelijk om de professionaliteit van degene die het behandelt.

Mevrouw Van Toorenburg (CDA):

De kwaliteit van het beoordelen of die vermogensrechtelijke ontvlechting fatsoenlijk gebeurt, ligt toch juist bij de notaris. Als die ernaar heeft gekeken, hoeft een advocaat er toch niet nog eens met een ritueelje overheen? Indien er geen notaris bij is geweest, komt de advocaat natuurlijk ten volle in beeld. Waarom nog het rituele dansje van het indienen door een advocaat als een notaris er al naar heeft gekeken?

De heer Dijkgraaf (SGP):

Mevrouw Van Toorenburg neemt nu aan dat het gaat om een boedelscheiding. Daarvan heeft inderdaad primair de notaris verstand. Als het daarbij blijft, is het een simpele case. Mijn punt is iets anders; ik zal dat straks nog verder toelichten. Stel dat partijen het aan het begin eens zijn en proberen afspraken te maken, maar gedurende het onderhandelingsproces – in de praktijk gaat het vaak om "wie krijgt precies wat?" – onenigheid krijgen. Dan zit die onafhankelijke notaris wel in een lastige positie. Een advo-

caat is er meer op ingericht om dan te komen tot een goede oplossing. In het ideale – bij dit onderwerp is dat een wat raar woord – geval waarin er geen onenigheid is en partijen het volstrekt met elkaar eens zijn, kan ik de redenering van mevrouw Van Toorenburg volgen. Mijn punt is dat er regelmatig gevallen zijn waarin dat niet zo is. Niet voor niets constateert de Raad voor de rechtspraak dat het veeleer voor een rechtzoekende alleen maar onduidelijker wordt tot wie hij zich moet wenden voor een echtscheidingsprocedure. Voor degenen die willen scheiden, staan verschillende procedures open, terwijl het verschil voor hen niet altijd duidelijk zal zijn. Bovendien geldt dat alle notarissen deze mogelijkheid krijgen, terwijl binnen de advocatuur juist sprake is van specialisatie in echtscheidingszaken. Dit betreft de kwaliteit, een punt dat mevrouw Kooijman net naar voren bracht. Ik weet dat alle advocaten het recht hebben om een echtscheiding te doen, maar er is niet voor niets een specialisatie geweest, die je bij notarissen niet ziet. Als het dan zover komt, zou die specialisatie ook daar moeten plaatsvinden, zodat er waarborgen voor de kwaliteit zijn.

Er is nog een bijkomend probleem, dat net al even kort is aangeduid. De notaris heeft een onafhankelijke en onpartijdige positie in ons bestel. Dit is een belangrijke eigenschap van die notaris. Indien wij de notaris de mogelijkheid geven om een gemeenschappelijk verzoekschrift in te dienen, betekent dit toch dat hij mogelijk in een wat meer partijdige rol wordt getrokken. Immers, zo snel als de belangen van de echtgenoten die overeenstemming hebben bereikt, toch wat uit elkaar gaan lopen, zit de notaris meteen met het probleem van zijn onafhankelijkheid. Advocaten, zeker degenen die zich op het terrein van echtscheiding hebben gespecialiseerd, lijken gezien hun taak hiervoor meer aangewezen. Niet voor niets spreekt de Raad van State in zijn advies – dit betekent niet niets – over "een ingrijpende verandering" als de exclusieve procesbevoegdheid van de advocaat wordt losgelaten. Vooralsnog hebben wij de indruk dat de mogelijkheid van het eventueel uiteenlopen van de belangen de onafhankelijkheid van de notaris aantast. Als de belangen uiteenlopen – soms is dat niet het geval, maar soms ook wel – moet de notaris doorverwijzen naar een advocaat. Het is immers mogelijk dat het initiële uitgangspunt is dat men gezamenlijk een verzoek indient, maar dat men het gedurende het proces oneens wordt. Dan zijn kosten gemaakt bij de notaris, terwijl deze eigenlijk geen gezamenlijk verzoek kan indienen. De notaris moet dan eigenlijk doorverwijzen naar een advocaat, waardoor de kosten alleen maar toenemen. In verschillende brieven van verschillende verenigingen wordt erop gewezen dat het maar zeer de vraag is of de maatschappelijke kosten zullen dalen. Het zou wel eens duurder en daardoor juist ook weer gecompliceerde kunnen worden voor mensen. Zij denken immers bij één partij terecht te kunnen en moeten vervolgens bij een andere verder.

Ik kom nog specifiek terug op verzoeken om een voorlopige voorziening. De procedure voor een voorlopige voorziening veronderstelt dat er sprake is van een conflict tussen partijen, dat die er samen niet in redelijkheid uit kunnen komen. Tegelijkertijd geldt de eis dat er een gemeenschappelijk verzoek is. Een gemeenschappelijk verzoekschrift veronderstelt dat er geen conflict is. Juist bij een voorlopige voorziening kunnen partijen scherp tegenover elkaar komen te staan. Opnieuw zit de notaris dan met zijn onafhankelijke rol in een partijdig conflict. De Nederlandse Orde van Advocaten wijst hierop in het advies,

Dijkgraaf

evenals de Raad van State. Daarom vragen wij de staatssecretaris om nog eens uit te leggen waarom er toch is gekozen voor de mogelijkheid om de notaris in zulke zaken te laten optreden. Hoe verhoudt zich dit tot zijn onafhankelijkheid? Er is immers vrijwel altijd een conflict. Kan worden geborgd dat heel snel duidelijk is dat een gezamenlijk verzoek kan worden ingediend zonder enig conflict? Eerlijk gezegd ken ik niet veel gevallen waarin dat uiteindelijk over alle details het geval is.

Ik wacht uiteraard de beantwoording van de staatssecretaris af. Vooralsnog kan mijn fractie echter weinig enthousiasme opbrengen voor dit wetsvoorstel.

□

De heer **Recourt** (PvdA):

Voorzitter. Namens de PvdA-fractie ben ik ook kritisch. Met de SP-fractie vraag ik: welke problemen worden opgelost met dit wetsvoorstel? Het is onze wens om specialistische professionele hulp in te schakelen in het geval van een echtscheiding. Daarbij is overigens vooral het voortraject van belang. Dit wetsvoorstel geldt alleen voor mensen die een gezamenlijk verzoek doen. Dat gezamenlijke verzoek is veelal het resultaat van samen naar een echtscheidingsmediator gaan. In dat geval zijn alle problemen al gemediate, om het maar eens in slecht Nederlands te zeggen. De mediator heeft dan ook beide partijen voorgelicht over hun rechten en hun belangen, waardoor niet te gemakkelijk bepaalde deals worden gesloten. In dat geval komen partijen er niet later achter dat zij van verkeerde informatie uitgingen en dienen zij geen wijzigingsverzoeken in omdat ze zich later bedenken dat zij recht hebben op iets anders, dat zij het toch niet eerlijk vinden of dat zij bedenken dat zij handelden vanuit emotie. De PvdA-fractie zet sterk in op professionele mediati-on in het voortraject.

Wat voegt de notaris toe? Deze heeft specialistische kennis waar het de boedelscheiding betreft. Een notaris heeft echter veelal geen specialistische kennis op het gebied van echtscheiding en mediation. Kortom: schoenmaker blijf bij je leest. Laten wij de notaris geen extra taak geven, terwijl deze niets toevoegt. Laten wij die taak bij de specialistische advocaat houden. Om op de heer Van der Steur te anticiperen: ik vind dat binnen de advocatuur alleen gespecialiseerde advocaten echtscheidingen moeten doen. Ik vind het best als een advocaat een brede praktijk heeft, maar laat hem dan cursussen doen op het gebied van echtscheiding en ervaring opdoen op dat terrein.

Wat mij betreft gaan wij dus kijken naar het voortraject, naar de regelgeving, en gaan wij de titel "mediator" beschermen zodat niet iedereen zich mediator kan noemen. Op die manier kunnen wij de kwaliteit borgen. Het wetsvoorstel is overigens ook niet goedkoper. Het laatste en misschien wel het belangrijkste argument is waarom we überhaupt naar de rechter gaan in het geval dat twee partijen goed zijn voorgelicht, dat zij precies weten wat hun belangen zijn en zij een gezamenlijk verzoek doen. Laten we dan doorpakken, zoals deze Kamer dat eerder aan de orde heeft gesteld, en de echtscheiding niet door de rechter laten uitspreken maar bijvoorbeeld door de ambtenaar van de burgerlijke stand die het huwelijk heeft gesloten. Op die manier waarborgen we dat de partijen goed op de hoogte zijn van ieders belang en dat zij op de juiste manier tot een oplossing komen. En we besparen werkelijk kosten voor de burger.

De VVD en de PvdA zullen dat initiatiefwetsvoorstel samen uitwerken en dat zal op korte termijn ingediend worden. Ik kan op dit moment uiteraard niet in detail treden, maar ik kan u wel zeggen dat het initiatiefwetsvoorstel erg zal lijken op een amendement dat deze Kamer al heeft gezien. Ik verzoek de staatssecretaris om daarop te reageren, omdat hij dat amendement heel goed kent. Ik zeg dit in de wetenschap dat hij niet precies weet hoe ons initiatiefwetsvoorstel er in detail uit zal zien.

Ik ben benieuwd naar het antwoord.

□

De heer **Bontes** (PVV):

Voorzitter. Met het voorliggende wetsvoorstel krijgt de notaris de mogelijkheid om namens beide echtgenoten een verzoek tot echtscheiding in te dienen. Als gevolg van de invoering van de nieuwe wetswijzigingen zal de rol van de notaris worden uitgebreid en kan hij in bepaalde gevallen alle zaken afwikkelen die "komen kijken" bij een echtscheiding, het ontbinden van het geregistreerd partnerschap of het verbreken van het samenwonen.

Een echtscheidingsverzoek kan via de notaris alleen ingediend worden indien beide partners het eens zijn over de afwikkeling van de scheiding en in het geval dat er geen minderjarige kinderen bij betrokken zijn.

De notaris is vaak al betrokken bij een echtscheiding doordat hij bijvoorbeeld de akte van levering van de echtelijke woning opstelt. De PVV is het met de staatssecretaris eens dat de notaris in deze gevallen toegankelijker is dan de advocaat. Ik vind dat betrokkenen zelf moeten kunnen beslissen of zij gebruikmaken van een notaris of een advocaat als het gaat om deze betrekkelijk eenvoudige zaken. Betrokkenen kiezen tegenwoordig vaker voor echtscheidingsbemiddeling via de notaris dan voor een traditionele scheiding met behulp van een advocaat. Wellicht kunnen we in de toekomst de verplichte procesvertegenwoordiging in dit soort zaken verlaten. Is de staatssecretaris bereid om dit in overweging te nemen? De advocatenkosten voor scheidingen rijzen de pan uit en bemiddeling heeft vaak een positiever effect op de omgang tussen betrokkenen dan een rechtszaak.

Mij is nog niet geheel duidelijk waarom de staatssecretaris er niet voor heeft gekozen om notarissen ook een bevoegdheid te geven voor het indienen van verzoekschriften in geval van een scheiding waarbij minderjarige kinderen betrokken zijn. Notarissen stellen immers ook de ouderschapsplannen op. Kan de staatssecretaris daarover uitleg geven?

Samengevat: de PVV-fractie is positief over deze wetswijziging.

De heer **Recourt** (PvdA):

Ik heb zojuist een initiatiefwetsvoorstel aangekondigd met als doel dat men binnenkort helemaal niet meer naar de rechter hoeft te gaan in zaken waarvoor geldt dat partijen gezamenlijk een verzoek indienen en zij het dus met elkaar eens zijn. Dat houdt in dat het probleem echt wordt opgelost. Wat is het standpunt van de PVV inzake dit voorstel?

De heer **Bontes** (PVV):

Nou, u gaat wel heel erg hard. Er een notaris tussen zetten waar een advocaat nu nog een handeling verricht, is prima. Het uitbreiden naar minderjarige kinderen is ook mogelijk. Over de procesvertegenwoordiging ben ik ook

Bontes

duidelijk geweest, maar het is voor de PVV echt een stap te ver om, net als u dat wilt, het er helemaal uit te halen. Zij zal dat verzoek van u dan ook niet steunen.

De voorzitter:

Hiermee besluit ik de eerste termijn van de Kamer en ik geef het woord aan de staatssecretaris.

Staatssecretaris Teeven:

Voorzitter. Ik dank de leden voor hun inbreng in eerste termijn. Dit wetsvoorstel ligt al wat langer op de plank, om het zo maar uit te drukken. De vorige minister van Justitie heeft bij herhaling aan de Kamer gevraagd om dit wetsvoorstel op de agenda te zetten. Ik weet hoeveel belang hij eraan hechtte dat al die "plankzaken" door de Kamer werden afgedaan. Ik ben dan ook buitengewoon verheugd dat wij dit wetsvoorstel vandaag kunnen behandelen.

Het doel van het wetsvoorstel is om uitvoering te geven aan het voorstel van de toenmalige minister van Justitie om de echtscheidingsprocedure te vereenvoudigen en om behalve de advocaat ook de notaris tot het doen van het gemeenschappelijke verzoek tot echtscheiding bevoegd te maken. Zoals een aantal van de leden heeft gezegd, is een voorwaarde wel dat het om een gemeenschappelijk verzoekschrift gaat en dat er geen ouder­schapsplan moet worden overgelegd.

Hiermee kom ik eigenlijk al toe aan de vraag van de laatste spreker: waarom hebben wij die stap verder niet gezet? Evenals de toenmalige minister van Justitie denk ik dat het wijs is om eerst ervaring op te doen met de rol die de notarissen hiermee krijgen. Het is bijzonder dat de notaris door de wijziging van artikel 818, lid 7 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering min of meer als raadsman gaat optreden. Dat is de notaris niet echt gewend. Overigens denk ik zeker niet dat, zoals andere sprekers zeiden, notarissen bij voorbaat ongeschikt zouden moeten worden geacht om zaken te behandelen waarbij kinderen zijn betrokken, maar ik denk dat dit op dit moment nog een stap te ver is. In het bijzonder tegen de heer Bontes zeg ik dat notarissen die zijn aangesloten bij de Vereniging van Mediators en Scheidingsbemiddelaars in het Notariaat of die anderszins betrokken zijn bij het begeleiden of afwikkelen van scheidingsprocedures, goed werk doen. Ik sluit dus niet uit dat wij in de toekomst die stap kunnen maken, maar ik zou het wel in stapjes willen doen. Dat is de reden waarom wij dit nu niet hebben uitgebreid. Hiermee heb ik de vraag van de heer Bontes meteen beantwoord.

Het wetsvoorstel is niet opgesteld omdat de huidige procedure niet goed zou werken. Die procedure werkt goed door specialisatie in de advocatuur. Zoals al door leden van de Kamer is gezegd, zijn er natuurlijk ook veel advocaten die dit gewoon in de algemene praktijk doen zonder voldoende te zijn gespecialiseerd. Overigens is er ook niets mis met de procedureregels. Het wetsvoorstel is door een geheel andere reden ingegeven, zoals ook in de stukken is vermeld. Vastgesteld is namelijk dat de inschakeling van een advocaat in echtscheidingszaken niet altijd nodig is, met name niet als partijen het gewoon eens zijn en eigenlijk alleen de vermogensrechtelijke aspecten van hun te verbreken relatie moeten regelen, waartoe zij zich tot de notaris wenden. Hierover hebben wij het al gehad. In zulke gevallen is het wel zo praktisch om de notaris be-

voegd te maken om namens de echtgenoten of de geregistreerde partners het verzoek tot beëindigen van die band te doen.

Het gaat inderdaad om een bescheiden voorstel; daarin heeft mevrouw Kooiman zeker gelijk. Het is gewoon weinig zinvol en vooral weinig burgervriendelijk om betrokkenen voor het doen van een scheidingsverzoek weer naar een andere rechtshulpverlener door te verwijzen. De heer Van der Steur sprak daar al over. Dan zijn wij een beetje een toneelstukje aan het opvoeren voor een afwezig publiek. Dat wil de regering vermijden. Het is dus geenszins beoogd om af te doen aan de belangrijke rol van de advocatuur, maar dan moet die rol van de advocatuur er ook wel zijn. Met name advocaten die in familie­zaken zijn gespecialiseerd, kunnen een belangrijke rol vervullen indien partijen het niet eens zijn. Dat kan een reden zijn om de advocaat wel te handhaven. In het voorstel zoals wij dat thans zien, is dat niet het geval.

Er is een nieuw lid 7 ingevoegd bij artikel 818 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Indien de notaris het scheidingsverzoek heeft ingediend, hoeven de verzoekers niet meer in persoon te verschijnen maar kan de notaris ter terechtzitting verschijnen. Bij die gelegenheid kan de notaris ook hun raadsman zijn. De regering denkt dat dit ook een voordeel is. Mits de voorlopige voorzieningen bij gemeenschappelijk verzoek zijn aangevraagd – ik kom daar direct nog op terug – kunnen notarissen ook bij dergelijke verzoeken ter terechtzitting de partijen als raadsman bijstaan. Dat staat in de tweede zin van het vijfde lid van artikel 821.

Ik ga nu eerst in op de concrete vragen en als laatste in het spoorboekje bespreek ik het amendement uit 2007. De minister heeft het vaak over een spoorboekje en ik neem die term vandaag over. De heer Van der Steur heeft gevraagd of ik bereid ben om met de KNB te bespreken dat primair de hierin gespecialiseerde notarissen dit doen. Daar ben ik zeker toe bereid. Uit de contacten met de voorzitter van de beroepsgroep heb ik begrepen dat de hierin gespecialiseerde notarissen dit ook op zich gaan nemen. Wij moeten overigens wel vaststellen dat er in dit geval geen ministerieplicht is. Het gaat om een bijzondere, niet gebruikelijke notariële dienst. De notaris hoeft die niet in zijn dienstenpakket te hebben, ook al niet omdat dit niet tot de normale deskundigheid van iedere notaris gerekend kan worden in de zin van artikel 10, lid 1, van de beroepsverordening.

Mevrouw Van Toorenburg (CDA):

Niet zo heel lang geleden hebben wij een plenair debat gehad over het notarisambt, het tuchtrecht en alle regels daaromheen. Daarbij heeft de staatssecretaris vrij duidelijk gezegd dat iedere notaris goed op de hoogte moet zijn van het personen- en familierecht; daarin zijn geen specialisaties mogelijk. Hoe verhoudt zich dat tot hetgeen de staatssecretaris nu zegt, namelijk dat dit alleen wordt gedaan door notarissen die daarin thuis zijn? Het lijkt mij dat notarissen thuis moeten zijn in het procesrecht. Graag krijg ik daar een nadere duiding van.

Staatssecretaris Teeven:

Op zich heeft mevrouw Van Toorenburg gelijk. Dat is inderdaad gewisseld en dit zou algemeen praktijk moeten zijn. Iedere notaris moet het werk kunnen doen. Ik heb de vraag van de heer Van der Steur om dit met de beroepsgroep te bespreken met ja beantwoord, omdat ik mij heel goed kan voorstellen dat er specialisatie plaatsvindt als

Teeven

dit vaker voorkomt. Er zijn ook notarissen die voornamelijk een onroerendgoedportefeuille hebben. Daarmee geef ik ook antwoord op de vraag van de heer Bontes. Wij maken ook niet in een keer een grote stap. Wij hadden bij dit wetsvoorstel ook het ouderschapsplan mee kunnen nemen, maar dat lijkt mij niet goed. Het is beter om het stapje voor stapje te doen. Ik zie mevrouw Van Toorenborg knikken, dus dat is zij met mij eens. De specialisatie zal zich gaandeweg ontwikkelen. Net als bij advocaten moet ook iedere notaris dit kunnen doen. Formeel verzet zich daar helemaal niets tegen.

Mevrouw Kooiman vraagt wat ik hiermee wil oplossen. Eigenlijk vraagt zij waar ik nou eigenlijk precies mee bezig ben. Ik heb al gezegd dat de advocatuur niet tekortschiet. Dat is niet de reden dat wij dit doen. De reden is ook niet dat de procedure niet deugt. Ik kan het niet mooier zeggen dan de heer Van der Steur, namelijk dat wij dit doen omdat het niet altijd nodig is om een advocaat in te schakelen. Als partners alleen de vermogensrechtelijke aspecten van de te beëindigen relatie hoeven te regelen, is er eigenlijk geen rol voor de advocaat. Denk aan de verkoop van het huis of aan de toedeling van het huis aan een van de partners. Als zij daarvoor bij de notaris langs zijn geweest, is het wel zo praktisch dat die rechtshulpverlener dat scheidingsverzoek ook bij de rechtbank kan indienen.

Even kwam een amendement uit 2007 van de fracties van de PvdA en de VVD ter sprake. Ik meen mij te herinneren dat de SP-fractie toen enigszins positief stond tegenover het vereenvoudigen van het afdoen van echtscheidingen, met name vanwege de geringere kosten voor de betrokkenen. Ik kan mij vergissen, maar ik meen dat dit toen het standpunt van de SP-fractie was.

Mevrouw Kooiman vroeg of het goedkoper wordt en of de burger minder kosten hoeft te maken. Zij heeft gelijk dat een notaris eveneens een advocaat zich in het dossier moet verdiepen. Besparing, en daarmee minder kosten voor de burger die niet in aanmerking komt voor gesubsidieerde rechtsbijstand, is zeker denkbaar, enerzijds door de marktwerking in het notariaat en anderzijds omdat door de inschakeling van de notaris de inzet van nog weer een andere rechtshulpverlener kan worden vermeden. De kosten zullen dus vooral zitten in de onderhandelingen. Als de notaris daar toch al bij was betrokken, dan kunnen de kosten lager uitvallen. De tarieven voor echtscheiden met advocaat worden verhoogd, dus de eigen bijdrage wordt verhoogd. Ik heb daarover vanmorgen met mevrouw Gesthuizen, een collega van mevrouw Kooiman, gesproken. We gaan naar € 200 voor onvermogens en € 725 in andere gevallen. In die gevallen kunnen de kosten ook worden verlaagd. In die zin realiseren we ook nog een besparing.

We hebben vanmorgen gedebatteerd over de besparingen bij echtscheiding. Ik heb ervoor gekozen om de taakstelling op de gefinancierde rechtsbijstand niet in te vullen door echtscheiding zonder advocaat. Dat was eerst wel het plan van het kabinet. Dat doen we niet. Wij kiezen voor een gerichte verhoging van de eigen bijdrage. Het gaat dus om € 200 en € 725. In totaal gaat het om een bedrag van 10 mln., dat onderdeel uitmaakt van de totale taakstelling van 52 mln. bij de gesubsidieerde rechtsbijstand.

Hoe verhoudt het regeerakkoord waarin staat dat scheiden zonder advocaat mogelijk wordt gemaakt zich tot het wetsvoorstel? We doen dit dus op een andere manier, namelijk door de verhoging van de eigen bijdrage.

De heer Dijkgraaf en mevrouw Kooiman hebben gevraagd of notarissen genoeg kennis in huis hebben om scheidingsverzoeken te kunnen doen. Notarissen stellen nu al echtscheidingsconvenanten en soms ook ouderschapsplannen op, waarover de heer Bontes sprak. Ik verwijs naar de bijdrage "Scheidingsbemiddeling, een vak apart, maar zo des notaris", over de activiteiten van een notaris/scheidingsbemiddelaar. Voor de Handelingen: dit staat in de nota naar aanleiding van het verslag op pagina 3. Die notaris is dus reeds substantieel betrokken bij het begeleiden en afwickelen van scheidingsprocedures.

Kwaliteitsborging is in eerste instantie de eigen verantwoordelijkheid van de betreffende beroepsgroep, maar notarissen zijn absoluut bekend met zaken zoals verzoekschriften aan rechtbanken en procesreglementen. Dat kunnen ze allemaal. Mevrouw Van Toorenborg plaatste bij interruptie de opmerking dat we moeten afwachten hoe de specialisatie zich in de toekomst zal ontwikkelen.

De heer Dijkgraaf heeft gezegd dat de notaris meerdere taken kan hebben die relevant zijn bij een scheiding. Het kan gaan om het opstellen van huwelijksvoorwaarden en van scheidingsconvenanten, het verdelen van goederen, het afhandelen van zaken rond het huis, als een van de partners er blijft wonen. Hij vroeg of een onafhankelijke en onpartijdige behandeling door de notaris van het gemeenschappelijk scheidingsverzoek dan nog wel gegarandeerd is. Die vraag kan ik ronduit met ja beantwoorden. Het wetsvoorstel voorziet alleen in een rol bij de gemeenschappelijke verzoeken. De veronderstelling daarbij is dat echtgenoten het over de hoofdzaken van de scheiding eens zijn. In zekere zin is dat ook niet anders dan bij de advocaat die een gemeenschappelijk echtscheidingsverzoek indient en eveneens de belangen van twee partijen behartigt. Meerdere activiteiten van de notaris in verband met één scheiding behoeven niet meer of anders tot problemen te leiden dan het geval is indien een advocaat voor beide echtgenoten optreedt. Ik heb de heer Dijkgraaf ook nog horen vragen hoe het nu zit met voorzieningen. Het zou heel wel kunnen dat de notaris goed voor beide partijen kan optreden, maar er moet altijd nog voor het enkele geval een voorziening worden getroffen. Om die reden hebben we besloten om artikel 821, lid 5, te wijzigen, zodat de notaris kan optreden in het geval van een voorlopige voorziening.

Bij echte problemen met een langer gemeenschappelijk verzoek moet elk der partijen met een eigen advocaat komen. Dan kan ook niet worden volstaan met één advocaat. Het is eigenlijk analoog aan de situatie dat één advocaat optreedt voor beide partijen. Nu gaat de notaris voor beide partijen optreden.

De heer Dijkgraaf (SGP):

Ik ben het met de staatssecretaris eens dat er natuurlijk gevallen zijn waarbij dit traject heel goed kan gaan. Ik ontken dat dus niet. Maar is de staatssecretaris het met mij eens dat er ook trajecten zijn waarbij men aan het begin denkt dat men het op hoofdlijnen met elkaar eens is, tot dat men die hoofdlijnen gaat uitwerken? Ik heb verschillende keren meegemaakt dat dan de gemoederen oplopen en de historie bovenkomt, en het ineens tot een conflict komt. Dan zou men niet meer bij de notaris, maar bij een advocaat terecht moeten. Hoe moet men dan handelen?

Teeven

Staatssecretaris Teeven:

Dat is niet anders dan wanneer je één advocaat neemt, die voor twee partners optreedt. Ik kan me heel goed de situatie voorstellen dat er één advocaat is die voor twee mensen optreedt die het eigenlijk vanaf het begin met elkaar eens zijn. Die situaties heb je ook. Zo'n advocaat wordt ingeschakeld voor het opstellen van een convenant. Gaandeweg ontstaat er dan soms toch een probleem. Partijen waren het eigenlijk helemaal eens, maar bij het opstellen van het echtscheidingsconvenant ontstaat er toch commotie. Dan wordt nu vaak teruggevallen op twee advocaten. Op een gegeven moment zal de ene advocaat zeggen: als jullie het over dit probleem, dat zo bepalend zal zijn bij de ontbinding van de huwelijksband, oneens zijn, dan moeten we naar twee advocaten terug. Die situatie is niet anders dan de situatie waarin een notaris optreedt. De situatie die we nu al hebben met één advocaat krijgen we straks dus met één notaris.

De heer Dijkgraaf (SGP):

Daar ben ik het mee eens, maar dan hebben we wel een probleem. Want leggen we dan bij de notaris op het bordje dat hij het mag doen zolang beide partijen het eens zijn, maar dat hij, zodra beide partijen het op majeure punten niet eens zijn, tegen de partijen moet zeggen dat zijn bemiddeling ophoudt en de partijen een advocaat moeten zoeken?

Staatssecretaris Teeven:

Ja, maar dat is niet anders dan de situatie waarin nu één advocaat voor twee partijen optreedt. Die ene advocaat doet nu niets anders dan die ene notaris zal doen.

De heer Dijkgraaf (SGP):

Maar dat kan wel betekenen dat mensen denken goedkoper uit te zijn omdat ze een stap over kunnen slaan, namelijk de advocaat, maar zij uiteindelijk duurder uit zijn omdat ze notariskosten moeten betalen en vervolgens, als ze omschakelen naar de advocatuur, ook advocaatkosten.

Staatssecretaris Teeven:

Ja, maar die situatie heb je nu ook als partijen één advocaat inschakelen en later allebei een eigen advocaat moeten hebben. Want soms kan een van die partijen dan door met diezelfde advocaat, maar zelfs dat is niet altijd het geval. Soms moet die ene advocaat van het toneel verdwijnen en moeten er twee nieuwe advocaten komen. Het voorbeeld dat de heer Dijkgraaf schetst, is dus niet anders dan de situatie met één advocaat die voor twee partijen optreedt. Sterker nog, ik denk dat juist de notaris in het concrete geval, omdat hij verstand heeft van een aantal vermogensrechtelijke aspecten en soms misschien al heeft geadviseerd, een meerwaarde heeft door zijn verstand van familievermogensrecht en huwelijksvermogensrecht.

De heer Dijkgraaf (SGP):

Stel dat die situatie zich voordoet. De notaris heeft er natuurlijk financieel belang bij om te blijven bemiddelen. Formeel zou hij dat dan eigenlijk niet meer mogen doen. Is het dan de rechter die hem terug moet fluiten op het moment dat de notaris eigenlijk zijn boekje te buiten gaat, toch bemiddelt en met een wrak voorstel bij een rechter komt? De rechter zegt dan: ja, maar wacht even, eigenlijk zijn partijen het helemaal niet op majeure punten eens, dus het had via de advocatuur moeten lopen.

Staatssecretaris Teeven:

Een advocaat die voor twee partijen optreedt, moet op een gegeven moment stoppen met voor twee partijen op te treden omdat hij niet twee meesters kan dienen. Zo'n zelfde situatie kan zich bij uitzondering ook voordoen bij die ene notaris. Die moet dan een stap terug doen. Ik heb er wel vertrouwen in, ondanks het feit dat er sprake is van marktwerking in het notariaat, dat de notarissen heel wel in staat zijn om dat stapje terug te doen.

De heer Recourt (PvdA):

Ik heb een vraag die net anders is dan die van de heer Dijkgraaf. Mijn vraag gaat niet over het geval waarin er een conflict ontstaat gedurende de rit, maar over het geval waarin er een gezamenlijk verzoek is. De kantonrechter zal dat verzoek vrij snel, bijna administratief, goedkeuren, maar op welke wijze is bij de notaris gegarandeerd dat dit gezamenlijke verzoek ook daadwerkelijk een verzoek is dat recht doet aan beide partijen? Worden zij voldoende geïnformeerd, vanuit gelijkheid, waarbij het recht van beide partijen goed is afgewogen, zodat niet een onevenwichtig gezamenlijk verzoek voor de kantonrechter komt? Dat kan bijvoorbeeld gebeuren als een van de partijen instemt met een gezamenlijk verzoek omdat hij of zij vanuit emotie denkt en snel van de hele zaak af wil, of als de partijen hun rechten niet kennen.

Staatssecretaris Teeven:

Het is bijzonder dat de heer Recourt dit vraagt, want deze discussie heeft ook in 2007 rond het amendement van de PvdA- en de VVD-fractie gespeeld. Vooral fracties die toen niet voor dat amendement voelden, vroegen hoe het moest in geval van een ongelijke situatie. Hoe moet het als partijen met z'n tweeën zonder deskundige kennis van buiten zo iets willen afspreken? Dat is ook wat de heer Recourt samen met de VVD-fractie per initiatiefwetsvoorstel wil regelen. Ik zal daar zo overigens nog uitgebreider op ingaan. Ik denk dat in de situatie die de heer Recourt schetst, de betrokkenheid van een notaris meer waarborgen biedt. Het probleem doet zich namelijk nog veel sterker voor als partijen overgaan tot een administratieve scheiding waarbij helemaal geen beroepsgroep betrokken is. Dan is dat probleem veel groter dan de heer Recourt nu schetst. Ik denk dat we uit moeten gaan van een gemeenschappelijk verzoek waarbij partijen het eens zijn en een vermogensrechtelijke situatie proberen te regelen. Dat zie je ook terug in de tekst van het wetsvoorstel. En laten we wel wezen: partijen hebben natuurlijk ook een eigen verantwoordelijkheid. Als een of beide partners menen onvoldoende kennis van zaken te hebben om de financiële positie in te schatten, dan zullen zij zich van deskundigheid moeten voorzien.

De heer Recourt (PvdA):

Komt die deskundigheid op dat gebied dan bij de notaris vandaan of kan men beter een gespecialiseerde echtscheidingsadvocaat of mediator raadplegen?

Staatssecretaris Teeven:

Er zijn notarissen die gespecialiseerd zijn in echtscheidingen, die heel wel in staat zijn om als mediator in dit soort zaken op te treden en die goed de raadgever kunnen zijn die in dit wetsvoorstel wordt genoemd. Het hoeft echter geen notaris te zijn. Het kan ook een advocaat of een andere mediator zijn.

Teeven

De heer **Recourt** (PvdA):

Heeft de staatssecretaris cijfers over het aantal notarissen dat zich heeft gespecialiseerd in specifiek dit onderwerp? Ik heb namelijk begrepen dat het maar een handjevol is.

Staatssecretaris **Teeven**:

De opmerking dat het een handjevol is, klopt inderdaad. Dat heeft natuurlijk ook te maken met de discussie van vier jaar geleden over dit onderwerp. Toen zou de rol van de notaris daadwerkelijk worden vergroot. Dit wetsvoorstel heeft inmiddels vier jaar gelegen. Mij is bekend, en zo is het ook besproken met de beroepsgroep, dat er binnen het notariaat heel wel animo is om dit werk te gaan doen. Lang niet iedereen zal het kunnen doen, maar het staat wel voor iedereen open. Dat raakt ook aan de vraag van mevrouw Van Toorenburg of iedereen het mag doen. Dat is niet anders geregeld als bij advocaten. De animo leeft vooralsnog onder een tiental notarissen; daar heeft de heer Recourt gelijk in.

De heer Dijkgraaf informeerde naar het vragen van voorlopige voorzieningen voor de duur van de scheidingsprocedure. Waarom heeft de notaris daar een rol in? Ik ben daar eigenlijk al op ingegaan. Het vragen van een voorlopige voorziening kan altijd een onderdeel zijn van het gemeenschappelijk deel waar men niet uitkomt. Daar moet men dan specifiek een voorlopige voorziening voor hebben. Dat hoeft niet te betekenen dat partijen vechtend over de vloer gaan, maar het kan wel betekenen dat ze het over een bepaald onderdeel niet eens zijn geworden bij het ontbinden van de huwelijksgemeenschap.

De heer Recourt heeft gevraagd wat het toevoegt aan kennis, expertise en specialisatie. Hij lijkt daarmee toch een beetje voorbij te gaan aan het feit dat met name de notarissen die bij de Vereniging van Mediators en Scheidingsbemiddelaars in het Notariaat zijn aangesloten, dit werk al zeer lang doen. Dat zijn er inderdaad niet zo veel, maar zij zijn er wel in gespecialiseerd. Zij zijn bekend met het afwickelen van scheidingsprocedures en zijn dus deskundig.

De vraag van de heer Bontes heb ik beantwoord. Dat geldt ook voor de vraag waarom we nu de stap naar het ouderschapsplan niet maken.

Ik meen te kunnen constateren dat er voldoende steun is in de Kamer voor dit wetsvoorstel.

Dan wil ik nu ingaan om dat amendement uit 2007, zoals ik de heer Recourt net beloofde. De administratieve scheiding is vandaag weer ter sprake gekomen. De regering wacht een eventueel initiatief van de Kamer af. Als de heer Recourt met een initiatiefwetsvoorstel komt, kan ik hem nu al toezeggen dat wij daar graag ambtelijke ondersteuning aan zullen bieden. Het is een beetje een voortzetting en een nadere, misschien betere uitwerking van het amendement uit 2007, maar het kabinet zal deze stap op dit moment niet zetten. We wachten dus initiatieven af.

In de discussie over dit initiatief zijn eigenlijk vier vragen besloten. Heeft een administratieve scheiding wel een meerwaarde boven de rechterlijke echtscheiding op gezamenlijk verzoek? Ten tweede: zijn er voor echtparen meer voordelen dan nadelen? Een van de nadelen is namelijk dat er helemaal geen deskundige aan te pas komt. De heer Recourt vroeg zelf al naar dat nadeel toen hij vroeg: hebben partijen dan wel de gelijke mogelijkheid om invloed uit te oefenen? Ten derde: hoe zit het met de beroepsaansprakelijkheid van advocaten en notarissen? Tot slot: levert het de overheid geld op of kost het juist geld als je overgaat tot de administratieve scheiding?

Ik moet zeggen dat die laatste kwestie voor het kabinet een reden is geweest om er nu bij de gesubsidieerde rechtsbijstand van af te zien om echtscheiding zonder advocaat mogelijk te maken. De collega van SZW had namelijk de vrees dat er een opwaartse druk zou kunnen komen op de bijstand. Er zouden mogelijk meer bijstandsuitkeringen voor hogere bedragen moeten worden uitbetaald omdat partijen niet voldoende vertegenwoordigd zouden zijn. Daarom hebben we ervoor gekozen om de eigen bijdrage bij echtscheiding op te hogen en scheiden zonder advocaat niet ineens mogelijk te maken. We hebben de discussie hierover in het kabinet dus wel gevoerd. Dit is de uitkomst. Daarom is het vanmorgen gegaan zoals ik zei.

In een initiatiefwetsvoorstel zou wel nadrukkelijk aandacht moeten worden besteed aan de vier vraagpunten die ik zojuist heb genoemd. Het kabinet heeft geen eenduidig antwoord op al deze vragen. Ik denk dus dat de initiatiefnemers voor een grote uitdaging staan om dit tot een goed einde te brengen, maar nogmaals, het kabinet wacht het voorstel af.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**:

Dit wetsvoorstel zal volgende week dinsdag in stemming worden gebracht.

De vergadering wordt van 18.15 uur tot 19.30 uur geschorst.